

کتابخانه
۲۱۲۹۹۲۳

به نام خداوند جان و خرد

سیر تحولات اجتماعی و علمی اصفهان از
نزال صفویه تا دوره‌ی زندیه

مؤلف: بهاره نسیری

مرداد ۱۳۹۹

سرشناسه: نصیری، بهاره، ۱۳۷۴-

عنوان و نام بدیدآور: سیر تحولات اجتماعی و علمی اصفهان از زوال صفویه تا دوره‌ی زندیه/ مولف بهاره نصیری؛ ویراستار: فاطمه آقائی

مشخصات نشر: کرج: مهر سمان، ۱۳۹۹.

مشخصات ظاهری: ۱۶۱ ص

شابک: ۹۷۸۶۲۲۹۶۹۲۶۳۹

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا.

موضوع: تحولات اجتماعی—ایران—اصفهان—تاریخ—قرن ۱۲ ق.

موضوع: Social Change—Iran—Esfahan—History—18th century

موضوع: اصفهان—اوضاع اجتماعی—قرن ۱۲ ق.

موضوع: Esfahan (Iran)—Social Conditions—۱۸th century

رده‌بندی کنگره: HN670/2

رده‌بندی دهی: ۳۰۶/۰۹۵۵۹۳۲

شماره ثبت‌نمایی ملی: ۶۲۴۷۰۴۳

انتشارات مهر سمان

نام کتاب: سیر تحولات اجتماعی و علمی اصفهان از زوال صفویه تا

دوره‌ی زندیه

مؤلف: بهاره نصیری

ویراستار: فاطمه آقائی

چاپ اول: مرداد ۱۳۹۹

تیراژ: ۳۰۰

قطع: وزیری

چاپ: اول

طراح جلد: فاطمه آقائی

قیمت: ۵۰۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۶۹۲۶-۳-۹

کلیه حقوق این اثر برای مؤلف محفوظ است.

نشانی: فردیس، خیابان ۲۵ غربی، شماره ۷۰. نمابر: +۹۸۳۱۸۹۷۷۰۶۵۹

پیشگفتار مؤلف:

بررسی مؤلفه‌های اجتماعی و سیر تحولات علوم عقلی و نقلی و کارکرد نهادها و مراکز آموزشی یکی از مسائل برجسته‌ی تاریخی در دوره‌ی فترت پس از سقوط صفویه است. با اجرای طرح‌های سلاطین صفوی در جهت بسط و توسعه‌ی شهر اصفهان در ابعاد گوناگون، این شهر در مدت‌زمانی اندک در مسیر پیشرفت قرار گرفت و حمایت و علاقه‌ی وافر صفویان به آبادانی شهر اصفهان، سبب ترقی هرچه بیشتر این شهر شد. همه‌ی این پیشرفت‌ها در ابعاد سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، تجاری، بازرگانی، علمی و آموزشی و فرهنگی دست‌به‌دست داد تا شهر اصفهان به شهری بی‌همتای آن زمان در تمام دنیا تبدیل گردد؛ اما با بروز حمله‌ی سهمگین افغان‌ها در سال (۱۱۳۵ ه.ق)، تحولات چشم‌گیری در ساختارهای بنیادی این شهر ایجاد شد. در پی فشارهای روزافزون در اثر آسیب‌های ناشی از حمله‌ی افغان‌ها، بسیاری از عالمان و دانشوران شهر و دیار خویش را رها کرده، به این ترتیب کارکرد نهادهای آموزشی در این عصر، با اشکالاتی عظیم مواجه گشت. در کتاب حاضر با بررسی اوضاع اجتماعی و علمی آموزشی شهر اصفهان، می‌توان چنین استنتاج کرد که گرچه تحولات اجتماعی و تغییرات در سامان‌های سیاسی افشاریه و زندیه و بعضاً ناپایداری سیاسی، موجبات مهاجرت دانشمندان را فراهم کرد و سبب افزایش رکود علمی در مراکز علمی اصفهان گردید، لذا در این دوران تغییری در کمیّت و تعداد مراکز علمی اصفهان ایجاد نشد، ولی تحولات سیاسی و نیز تغییر پی‌درپی حاکمان بر رونق علمی در علوم نقلی اثر منفی داشت و اصحاب علوم عقلی در این عصر کم‌شمار و فاقد فعالیت و آثار علمی درخشان بودند. اهمیت موضوع موردبررسی از آنجایی ناشی می‌شود که نتیجه‌ی آن به‌درستی نشان خواهد داد که عواملی چون کم‌دوام بودن حاکمان، نداشتن برنامه‌های منسجم اقتصادی، درگیریهای نظامی و بلاهای طبیعی موجبات اوضاع نا به سامان اقتصادی در دوران افشاریه و زندیه را فراهم آورده بود که خود نیز بر عملکرد نهادها و مراکز علمی و آموزشی مؤثر بوده است. در حال با مقایسه‌ی تطبیقی ساختار علمی و عملکرد نهادهای آموزشی در عصر صفویه با دوره‌ی افشاریه و زندیه، ما شاهد رویکرد متفاوت از جانب سلاطین آنان در شهر اصفهان نسبت به عصر صفویه هستیم.

در انتها لازم است متذکر شوم این اثر برگرفته از پایان‌نامه‌ی مقطع کارشناسی ارشد نگارنده می‌باشد، گرچه نویسنده با مشکلاتی دشوار مانند نبود منابع کافی در رابطه با ساختارهای اجتماعی و علمی شهر اصفهان در عصر افشاریه و زندیه مواجه گشته، لذا تا حد ممکن سعی گردیده در گردآوری اثر تا حد امکان بر منابع دسته اول و مهم تاریخی استناد شود. در حال حاضر کمترین مسئولیت این‌جانب تقدیر و تشکر وافر از زحمات تمامی عزیزان و اساتید هیأت علمی دانشگاه خوارزمی، به‌ویژه اساتید محترم جناب دکتر صالح پرگاری در مقام استاد راهنما، جناب دکتر اسماعیل چنگیزی اردهائی در مقام استاد مشاور، جناب دکتر حسین محمدی که در تمامی مسیر ابراز هم‌دردی نموده و دوست گران‌قدرم سرکار خانم فاطمه آقائی که پیشنهاد چاپ و انتشار اثر پیش رو را ایشان به بنده ارائه کرده‌اند و در کنار همه از همسر عزیزم و پدر و مادر محترم ده‌ها باره در این مسیر مشوق و پشتیبان من بوده‌اند، بر خود لازم می‌دانم سپاس‌گزار این زحمات، صبر و شکیبایی باشم و اثر پیش رو به‌عنوان هدیه‌ای ناچیز به این عزیزان تقدیم می‌نمایم.

بهاره نصیری

فارغ‌التحصیل مقطع کارشناسی ارشد رشته تاریخ ایران اسلامی

دانشگاه خوارزمی تیر ۱۳۹۹

فهرست

مقدمه.....	۱
فصل اول: جغرافیا بررسی اوضاع شهر اصفهان در زمان محاصره‌ی افغان‌ها.....	۳
۱. پیشینه‌ی جغرافیای طبیعی و تاریخی شهر اصفهان از ورود اسلام تا سقوط صفویه و اوضاع اجتماعی اصفهان در زمان محاصره‌ی افغان‌ها.....	۴
۲. زمینه‌های حمله‌ی افغان‌ها به اصفهان و شرح محاصره‌ی شهر توسط محمود افغان و ورود وی به اصفهان:.....	۱۱
۳. تأثیر شخصیت شاه سلطان حسین بر سیر روند حملات افغان‌ها.....	۲۱
۴. شرح حال و اوضاع اصفهان در زمان حکومت اشرف افغان.....	۲۳
۵. روی کار آمدن شاه سلطان حسین صفوی:.....	۲۵
۶. انتخاب شاه طهماسب دوم به اصفهان و فرار وی از اصفهان و تاج‌گذاری وی در قزوین.....	۲۷
۷. نبردهای طهماسب دوم و نادر با افغان‌ها.....	۳۴
۸. زمینه‌های اجتماعی پیشرفت کار نادر با افغان‌ها و وی به سلطنت تا تاج‌گذاری وی در شورای ملی دشت مغان:.....	۳۷
۹. کریم‌خان زند از ابتدای قدرت‌گیری تا افول سلطنت:.....	۴۴
فصل دوم: بررسی اوضاع اجتماعی شهر اصفهان از اواخر دوره‌ی کریم‌خان زند تا دوره‌ی افشاریه و زندیه.....	۴۷
۱. مذهب و اماکن مذهبی:.....	۴۸
۲. طبقه‌ی فرمانروایان و حاکمان شهر اصفهان از سقوط دولت صفویه تا دوره افشاریه و زندیه.....	۵۸
۳. طبقه‌ی جنگاوران و نظامیان از سقوط صفویه تا دوره‌ی افشاریه و زندیه.....	۶۹
۴. طبقه‌ی روحانیون:.....	۷۵

۵. بررسی جایگاه علمای دینی از سقوط صفویه تا دوره افشاریه و زندیه.....	۷۸
۶. بررسی طبقه‌ی تجار و بازرگانان از سقوط دولت صفویه تا دوره افشاریه و زندیه.....	۸۳
۷. بررسی شغل و حرفه و اوضاع اصناف و پیشه‌وران از سقوط صفویه تا دوره زندیه.....	۸۹
۸. بررسی اوضاع اقلیت‌های مذهبی در اصفهان از سقوط دولت صفویه تا دوره‌ی افشاریه و زندیه.....	۹۴
الف - وضع زرتشتیان اصفهان:.....	۹۶
ب - اوضاع یهودیان اصفهان:.....	۹۸
ج - اراکین اصفهان:.....	۱۰۰
۹. بررسی اوضاع مالی و اقتصادی شهر اصفهان در دوره‌ی صفویه:.....	۱۰۵
۱۰. بررسی ساختار مالی اداری و اقتصادی شهر اصفهان از اوخر سقوط صفویه تا دوره افشاریه:.....	۱۰۹
فصل سوم: بررسی اوضاع علمی و آموزشی شهر اصفهان از سقوط صفویه تا دوره افشاریه و زندیه.....	۱۲۰
۱. بررسی پیشینه‌ی تعلیم و تربیت، امور و نهادهای آموزشی در شهر اصفهان.....	۱۲۱
۲. بررسی اوضاع آموزش و تعلیم و تربیت و نهادهای آموزشی در شهر اصفهان در عصر افشاریه:.....	۱۲۴
۳. عالمان و دانشمندان دوره‌ی افشاریه:.....	۱۲۹
۴. سیر تحولات نهادها و مراکز علمی آموزشی شهر اصفهان در عهد زندیه:.....	۱۳۰
۵. عالمان و دانشمندان دوره‌ی زندیه:.....	۱۳۳
فهرست منابع و مآخذ:.....	۱۳۷
۱. فهرست منبع اصلی:.....	۱۳۸
۲. فهرست منابع مطالعاتی و تحقیقاتی:.....	۱۴۴
۳. فهرست مقالات:.....	۱۵۰